

سرشناسه: منتظری، علی، ۱۳۲۷، مجری پژوهش
عنوان و پدیدآور: مسأله آزادی در اسلام، غرب با تأکید بر محیط و شرایط دانشگاه/ مجری طرح علی منتظری؛
همکاران حمیدصابر فرزام ... [و دیگران]؛ [به سفارش] پژوهشگاه فرهنگ و دین پژوهشگاه فرهنگ و معارف
اسلامی.

مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۲۵۰ ص

شابک: ۱- ۵۶۰-۵۳۱-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت: همکاران حمیدصابر فرزام، رحیم یعقوبزاده، مهری سادات موسوی، مهدی رفیعی، بهابادی، معصوم آقازاده،
مرتضی منتظری ...

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۴۵] - ۲۵۰.

موضوع: آزادی بیان (اسلام)

موضوع: آزادی بیان

موضوع: آزادی (اسلام)

موضوع: آزادی

شناسه افزوده: فرزام، حمیدصابر

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی، پژوهشگاه
مطالعات فرهنگ و دین.

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، پژوهشگاه فرهنگ و معارف

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۲ م ۵۸۱۵/م ۱۴/ ۲۳۰ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۳۳۴۱۴

مسأله آزادی در اسلام و غرب با تأکید بر محیط و شرایط دانشگاه

مجری طرح: دکتر علی منتظری

پژوهشکده فرهنگ و دین
پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

۱۳۹۲

مسأله آزادی در اسلام و غرب

با تأکید بر محیط و شرایط دانشگاه

مجری طرح: دکتر علی منتظری

به سفارش: پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

صفحه آراء: امیرحسین نائینی

ترتیب چاپ: مرتضی سلیمانی

ناشر: دفتر نشر معارف

ویراسته به ریاست: هیئت مدیره مقام معظم رهبری در دانشگاهها

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۲ / ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۶۶۰۰ تومان

شابک: ۹۶۴-۵۳۱-۵۶۰-۱

مراکز پخش:

پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابانهای قدس و وصال شیرازی، کوچه اسکو، شماره ۴۱، خدمات پژوهشی، تلفن و نمایی: ۰۲۱۶۶۴۱۱۰۰۰

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: خیابان شهداء، کوچه ۳۲، پلاک ۳، تهران، تلفن: ۰۲۵۳۷۷۴۰۰۴

پاتوق کتاب قم (شعبه اول): خیابان شهداء، روبروی دفتر مقام معظم رهبری، تلفن: ۰۲۵۳۷۷۳۵۴۵۱

پاتوق کتاب قم (شعبه دوم): بلوار جمهوری اسلامی، ساختمان نهاد رهبری در دانشگاهها، تلفن: ۳۳۹۱۷۷۲۷

پاتوق کتاب تهران: خیابان انقلاب، چهارراه کالج، ضلع شمال شرقی، پلاک ۷۱۵، تلفن: ۰۲۱۸۸۹۱۱۲۱۲

پاتوق کتاب شیراز: ۳۰ متری سینما سعدی، بین چهارراه نوالاتوار و چهارراه مشیر نو، پلاک ۱۵۰، تلفن: ۰۷۱۱۳۳۴۴۶۱۵

پاتوق کتاب مشهد: چهارراه شهداء، خیابان آیتالله بهجت، نبش آیتالله بهجت ۷، تلفن: ۰۵۱۱۳۳۲۰۱۱۹

پاتوق کتاب کرمانشاه: چهارراه مدرس، خیابان پزشکان، پلاک ۳۲، تلفن: ۰۸۳۱۷۳۳۸۴۱۱

پاتوق کتاب تبریز: میدان ساعت، انتهای خیابان مقصودیه، جنب سازمان فناوری اطلاعات شهرداری، تلفن: ۰۴۱۱۵۵۷۶۰۰۰

پاتوق کتاب کرمان: خیابان شهید مطهری، بین کوچه ۵۴ و ۵۶، تلفن: ۰۳۴۱۲۳۳۱۴۶۶

پاتوق کتاب رشت: خیابان امام خمینی، روبروی بانک رفاه، تلفن: ۰۱۳۱۳۳۲۰۶۹۷

نشانی الکترونیکی: Email: info@ketabroom.ir

پایگاه اینترنتی: www.ketabroom.ir

فهرست

۱۱.....	سخن پژوهشگرده.....
۱۳.....	مقدمه.....

فصل اول: مباحثی در باب آزادی

۱۷.....	مفهوم آزادی.....
۲۳.....	اهمیت آزادی بیان.....
۳۶.....	رابطه انسان‌شناسی و آزادی.....
۳۸.....	انسان در دیدگاه غربی و انسان در دیدگاه اسلامی.....
۴۲.....	جمع‌بندی.....

فصل دوم: بررسی سیر مفهومی و نظری آزادی و آزادی بیان در غرب

۷۹-۴۵

۴۷.....	انواع آزادی از دید متفکرین غربی.....
۴۸.....	متفکرین و اندیشمندان غربی.....
۴۸.....	ارسطو.....
۵۰.....	توماس هابز.....
۵۵.....	جان لاک.....
۵۸.....	ژان ژاک روسو.....

۶۲.....	جان استوارت میل.....
۷۰.....	میشل فوکو.....
۷۵.....	آیزایا برلین.....
فصل سوم: بررسی سیر مفهومی و نظری آزادی و آزادی بیان در آرای متفکرین اسلامی	

۱۲۴-۸۱

۸۳.....	خطامشی اسلام در آزادی.....
۸۵.....	آزادی در اندیشه فلاسفه اسلامی.....
۸۶.....	فارابی.....
۸۷.....	ملاصدرا.....
۹۰.....	علامه طباطبایی.....
۹۲.....	اندیشه‌های حضرت امام خمینی علیه السلام در خصوص آزادی بیان.....
۱۰۱.....	اندیشه‌ها و بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص آزادی بیان.....
۱۰۸.....	اندیشه‌های آیت‌الله شهید دکتر بهشتی در خصوص آزادی بیان.....
۱۱۵.....	اندیشه‌ها و بیانات آیت‌الله جوادی آملی در خصوص آزادی بیان.....
۱۱۷.....	اندیشه‌های استاد شهید مرتضی مطهری در خصوص آزادی بیان.....
فصل چهارم: تعریف آزادی با توجه به رویکردهای انسان‌محور و خدامحور	

۱۴۰-۲۵

۱۲۷.....	انواع رویکردها به آزادی.....
۱۳۴.....	محدودیت آزادی / آزادی بیان در غرب و ایران.....
فصل پنجم: تاریخچه آزادی بیان در ایران و مبانی حقوقی آن	

۱۶۷-۱۴۱

۱۴۳.....	تاریخچه آزادی بیان در ایران.....
۱۴۵.....	دیدگاه‌های گوناگون از مفهوم «آزادی» در عصر مشروطه.....
۱۴۷.....	دیدگاه روشنفکران غربگرا.....
۱۵۱.....	دیدگاه علمای مشروطه‌خواه.....
۱۵۳.....	دانشگاه‌ها: در دوران پهلوی دوم.....
۱۵۶.....	دانشگاه پس از پیروزی انقلاب.....
۱۵۹.....	آزادی بیان در منابع حقوقی.....
۱۶۱.....	مبانی حقوقی آزادی بیان در ایران.....

فصل ششم: بررسی شرایط واقعی آزادی بیان در دانشگاه‌ها

۱۶۹-۲۰۹

۱۷۱.....	اقدامات عملی در جهت بسط آزادی بیان در دانشگاه و حوزه.....
۱۷۱.....	کرسی‌های آزاداندیشی.....
۱۷۸.....	تحلیل داده‌های تجربی.....
۱۷۸.....	جامعه آماری و اندازه نمونه.....
۱۷۹.....	مشخصات پاسخگویان.....
۱۸۴.....	یافته‌های نظرسنجی.....

فصل هفتم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی

۲۱۱-۲۴۲

۲۱۵.....	نتیجه‌گیری با روش تلخیص.....
۲۱۵.....	فصل اول.....
۲۱۹.....	فصل دوم.....
۲۲۳.....	فصل سوم.....
۲۳۲.....	فصل چهارم.....
۲۳۳.....	فصول پنج و ششم.....
۲۳۵.....	نتیجه‌گیری بر اساس اهداف تحقیق.....
۲۳۸.....	تحلیل صاحب‌نظران غربی نسبت به موضوع آزادی بیان چیست؟.....
۲۳۹.....	آزادی بیان در دانشگاه‌ها وجود دارد؟.....
۲۴۰.....	شرایط واقعی دانشگاه‌ها در زمینه‌های مختلف مورد نظر این مطالعه بر اساس بررسی داده‌های حاصل از پیمایش تجربی چگونه است؟.....
۲۴۳.....	کتابنامه.....
۲۴۵.....	منابع.....

سخن پژوهشکده

در مورد آزادی نظرات گوناگونی وجود دارد عده‌ای به آزادی مطلق افراد و گروهی به محدودیت مطلق و گروه سوم که اسلام هم در آن صف قرار دارد، آزادی مشروط را شرط اساسی زندگی و رشد انسان می‌شناسند.

آزادی مطروحه در اسلام دارای دامنه‌ای وسیع و شرایطی متعدد است که شامل آزادی در جسم و جان و عاقله و افکار است. آزادی از اسارت هوی و هوس، خودخواهی، تملق و اسارت مادی است و آزادی از نفس اماره است، آزادی از بندگی غیر خداست و... «ما انت بهم بجبار» (ق/۴۵) پس باید عنایت کرد که گرچه خداوند انسان را تکویناً در دینداری آزاد آفریده، اما تشریعاً راه رشد را برایش تبیین ساخته است: «قد تبين الرشد من الغی» (بقره/۲۵۶)

طرح مسأله آزادی در دین و اثبات آن، به ویژه با خصلت کلی دین که نوعی الزام و تقیه و تکلیف را برای پیروان خود به ارمغان می‌آورد اندکی دشوار و نیازمند توضیح است. اصولاً هر دینی که الزاماً تفکری و عملی را رهنمود می‌دهد، طبعاً نمی‌تواند مروج رهایی و بی‌قیدی باشد. ادیان توحیدی از مجموعه‌ای از عقاید و اصول دگرگون‌ناپذیر همچون یکتاپرستی، معادشناسی و ایمان به عالم غیب تشکیل شده است و این اصول راه‌های درستی را پیشنهاد می‌کنند و به اندیشه‌های انسانی مسیر و جریان منضبط برای سیر فکری و عملی نشان می‌دهند که با آزادی هر فکر و اندیشه‌ای و

عدم تعهد و مسئولیتی ناسازگار است. (ایازی، ۱۳۷۹، ص ۱۱) باید دانست هدف تربیت دینی در مکتب اسلام، هدایت متری به سیر الی الله و قرب به خداست که در حقیقت خود دارای مراتب است. «وعد الله المومنین والمومنات جنات تجری من تحتها الانهار خالدين فیها ومساکن طیبه فی جنات عدن و رضوان من الله اکبر» (توبه/۷۲) یعنی تفاوت جنت مادی و رضوان الهی را توجه فرمایید. در حقیقت آزادی انسان شرط لازم است برای متری تا به مراتب بالای تربیت الهی دست یابد.

کتاب پیش رو حاصل تلاشی است از محقق گرامی آقای دکتر علی منتظری که برای این پژوهشگاه انجام گرفته و به جهت تنویر و تعمیق در مبحث آزادی در کتاب مباحث آن و همچنین وضعیت آزادی بیان در دانشگاه و حوزه اختصاص یافته است، محلی که قطعاً از موضوعات مهم فرهنگی سیاسی ایران در بعد از انقلاب اسلامی بوده است، و همواره مورد ادعای دشمنان این مرز و بوم، همچنین از ارزیابی‌های همکاران واحد تدوین و پیگیری پژوهشگاه و دفتر نشر معارف قدردانی می‌نماید.

ضمن تأکید بر پژوهشی بودن این اثر که متذکر می‌شود مسئولیت نظرات نویسنده بر عهده وی می‌باشد و با توجه انجام تحقیقات میدانی در بعضی از دانشگاه‌های تهران که نتایج آن قابل تسری به سراسر کشور نمی‌باشد، امیدوار است خدمات علمی و تخصصی پژوهشگاه به نظام فرهنگی دانشگاه‌ها، همچنان مورد استفاده و توجه قرار گیرد. از خوانندگان عزیز درخواست می‌گردد پژوهشگاه را از نظرات و پیشنهادات خویش محروم نکنند.

پژوهشکده فرهنگ و دین
پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی
زمستان ۱۳۹۲